

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในปัจจุบันยังคงเป็นการดำเนินการในรูปเอกสารกระดาษ ซึ่งก่อให้เกิดข้อขัดข้องในทางปฏิบัติในหลายประการ อันก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี ภาระแก่คู่ความในการเดินทางมาศาลหรือการดำเนินการต่างๆ รวมถึงข้อขัดข้องในกระบวนการของศาลเอง เช่น การส่งหมายข้ามเขต ระบบการค้นหาหรือตรวจสอบสำนวนคดี เป็นต้น ประกอบกับในปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ซึ่งศาลยุติธรรมเองก็ยังมีนโยบายในการพัฒนาระบบบริหารของศาลเพื่อให้รองรับวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หากสามารถนำเอากระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลได้ ย่อมก่อให้เกิดความสะดวกและช่วยลดภาระในด้านต่างๆ ทั้งต่อคู่ความและต่อศาลด้วย

หากพิจารณาการดำเนินการในระบบของต่างประเทศจะเห็นได้ว่าในต่างประเทศได้พัฒนาระบบงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมโดยนำเอาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยในการดำเนินการในหลายขั้นตอน ซึ่งนับได้ว่ามีส่วนช่วยในการอำนวยความสะดวกได้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะมีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลาและลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งต่อศาลและต่อคู่ความ โดยจะเห็นได้ว่าในระบบการพัฒนาของต่างประเทศจะมีการพัฒนาโดยวางโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินการต่างๆ ในลักษณะเดียวกันในศาลทั่วประเทศเพื่อให้ทุกศาลสามารถพัฒนาไปได้อย่างพร้อมเพรียง ดังนั้น หากศาลยุติธรรมของไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ก็ควรเร่งจัดวางโครงสร้างต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยจากการศึกษาวิเคราะห์ของผู้เขียนพบว่ากระบวนการสำคัญซึ่งส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีและก่อให้เกิดภาระแก่คู่ความและศาลที่สำคัญได้แก่กระบวนการส่งคำคู่ความและเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก การตรวจสอบสำนวนคดี และการจัดเก็บเอกสาร ซึ่งส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าก็เนื่องด้วยการจัดเก็บสำนวนความในรูปของเอกสารกระดาษนั่นเอง หากสามารถนำเอาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการ

ต่างๆ เหล่านี้ได้ก็น่าจะช่วยอำนวยความสะดวก และลดอุปสรรคในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนลงได้ ซึ่งมีข้อพิจารณาดังนี้

1. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารให้แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก ซึ่งกฎหมายกำหนดกระบวนการขั้นตอนในการนำส่งเอกสารไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ลักษณะ 4 การยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสาร แต่ทว่ายังปรากฏปัญหาซึ่งส่งผลให้เกิดผลกระทบและก่อให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่มีการยื่นฟ้องแล้วแต่ไม่สามารถนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยในคดีนั้นได้ เช่น เนื่องจากปัญหาการย้ายภูมิลำเนาของจำเลยแต่ไม่มีการย้ายสำมะโนครัว หรือกรณีที่ไม่สามารถส่งคำคู่ความโดยวิธีปกติได้จึงต้องนำส่งโดยวิธีการปิดประกาศหน้าศาล เช่นนี้โอกาสที่บุคคลที่จะเป็นจำเลยจะมาสืบคดีเป็นปกติเพื่อดูประกาศหน้าศาลแต่อย่างใด ทำให้เกิดปัญหาตามมาคือเมื่อจำเลยทราบในภายหลังว่าตนถูกฟ้องก็จะมีร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ กรณีปัญหาในทางปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้นหากสามารถนำเอากระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การส่งคำคู่ความหรือเอกสารทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ มาประยุกต์ใช้ได้น่าจะช่วยทำให้กระบวนการต่างๆ สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการเริ่มต้นคดีนั้นมีแต่เพียงฝ่ายผู้ยื่นคำฟ้องเท่านั้นที่จะทราบได้ว่าตนจะยื่นคดีต่อศาลเพื่อฟ้องร้องบังคับคดีเอาแก่บุคคลใด แม้ผู้ยื่นคำฟ้องจะมีข้อมูลการติดต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง แต่เมื่อการส่งหมายเรียกและคำคู่ความเป็นไปเพื่อให้บุคคลผู้ถูกฟ้องร้องได้รับทราบถึงการฟ้องร้อง หากจะกำหนดให้สามารถนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้อาจทำให้ยากต่อการตรวจสอบว่าบุคคลผู้ถูกฟ้องร้องจะได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องจริงหรือไม่ ดังนั้น การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาประยุกต์ใช้จึงควรใช้สำหรับการดำเนินกระบวนการภายหลังจากที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีและได้แสดงความประสงค์ที่จะให้มีการนำส่งคำคู่ความหรือเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ได้

ทั้งนี้ จำต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาประกอบด้วย เนื่องจากจะมีผลกระทบในเรื่องของระยะเวลาในการรับ-ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้กำหนดเรื่องเวลาในการที่จะถือว่าคู่ความหรือบุคคลภายนอกนั้นได้รับคำคู่ความหรือเอกสารเมื่อใด เว้นแต่ในกรณีที่ไม่สามารถนำส่งคู่ความหรือเอกสารได้ตามปกติและต้องนำส่งโดยวิธีพิเศษ ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่าการนำส่งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ย่อมเปรียบได้กับการนำส่งโดยวิธีปกติ เนื่องจากการที่ผู้รับแสดงความจำนงที่จะรับคำสั่ง คำคู่ความ หรือเอกสารใดๆ ผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ย่อมแสดงได้ว่าฝ่ายผู้รับมีระบบที่สามารถรองรับการส่งเอกสารและสามารถเข้าตรวจสอบได้อยู่

แล้วจึงยินยอมที่จะให้มีการนำส่งเอกสารนั้นเข้าสู่ระบบของตนได้ ดังนั้น หากมีการนำส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ตามที่คู่ความหรือบุคคลภายนอกได้แสดงความจำนงไว้ย่อมถือว่าเอกสารนั้นได้ถูกส่งไปตั้งแต่เวลาที่เจ้าหน้าที่ศาลกดปุ่มส่งเอกสารแล้ว และเมื่อไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ฉบับนั้นได้วิ่งเข้าสู่ระบบข้อมูลซึ่งก็คือระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ฝ่ายผู้รับได้แจ้งไว้แก่ศาล เวลานั้นย่อมถือได้ว่าผู้รับได้รับเอกสารนั้นเรียบร้อยแล้วนั่นเอง

2. ระบบการตรวจสอบสำนวนคดี ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลการยื่นคำคู่ความหรือเอกสารใดๆ ที่เกี่ยวข้องทุกครั้งก็จะต้องมีการนำเข้าสู่ระบบและการจัดทำสำนวนคดี โดยมีการรวบรวมเอกสารทั้งหมดเป็นสำนวนความและมีกระบวนการจัดเก็บตามที่กฎหมายกำหนด แต่เนื่องด้วยสำนวนคดีนั้นอยู่ในรูปแบบของเอกสารกระดาษประกอบกับปัจจุบันปริมาณสำนวนคดีที่เพิ่มสูงขึ้นมากจึงอาจเกิดปัญหาต่างๆ ในการตรวจสอบสำนวนคดี เช่น การค้นหาเอกสารเพื่อตรวจสอบสำนวน เอกสารชำรุด เสียหาย หรือสูญหาย หรือค่าใช้จ่ายในการคัดถ่ายเอกสารของคู่ความและศาล เป็นต้น ไม่ว่าปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตรวจสอบสำนวนคดีจะเกิดขึ้นจากสภาพของเอกสารสำนวนความเอง จากความผิดพลาดของบุคคลผู้ต้องดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารนั้น หรือเพราะเหตุใดๆ ก็ตามย่อมส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมแก่ประชาชนทั้งสิ้น หากสามารถพัฒนาระบบงานศาลโดยมีกระบวนการสนับสนุนกระบวนการตรวจสอบสำนวนหรือคัดสำเนาเอกสารสำนวนความโดยนำกระบวนการทางเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาประยุกต์ใช้ จะช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการ การค้นหาเอกสาร ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของทั้งศาลและคู่ความได้เป็นอย่างมาก ซึ่งต้องพิจารณาประกอบกับหลักเกณฑ์ต่างๆ ตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 และกฎหมายลำดับรองต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้ต้องมีการรับรองสำเนาเอกสารที่คัด โดยขอให้เจ้าศาลหรือผู้อำนวยการของศาลเป็นผู้คัดสำเนาและรับรองสำเนาเอกสาร ซึ่งกรณีนี้หากนำเอาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ก็มีข้อพิจารณาในสองกรณีด้วยกัน กล่าวคือ

กรณีแรก หากกรณีเจ้าหน้าที่ศาลสามารถสืบค้นและจัดพิมพ์สำนวนความนั้นผ่านทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ออกจากระบบของศาล บุคคลผู้มีหน้าที่รับรองสำเนาเอกสารนั้นย่อมดำเนินการรับรองเอกสารดังกล่าวให้แก่คู่ความไปได้ในทันทีตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนด

กรณีที่สอง หากเป็นกรณีที่พัฒนาจนสามารถสร้างระบบให้คู่ความสามารถจัดพิมพ์เอกสารนั้นได้เองแล้ว หากคู่ความสามารถพิมพ์เอกสารนั้นภายนอกศาลโดยมิได้นำเอกสารนั้นให้เจ้าหน้าที่ศาลผู้มีหน้าที่รับรองเอกสารทำการรับรองเอกสารดังกล่าวก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการคัดสำเนาเอกสารที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือหากจะต้องให้คู่ความนำเอกสารนั้นเดินทางมาที่ศาลเพื่อขอให้เจ้าหน้าที่ศาลรับรองเอกสารนั้นให้ก็จะจะไม่สมเจตนาในการปรับปรุงกระบวนการเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินการ จึงควรจะนำข้อพิจารณาเรื่องลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 มาพิจารณาประกอบ พร้อมไปกับการประกาศกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการตรวจสำนวนหรือคัดถ่ายสำนวนโดยกระบวนการวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์กับขั้นตอนกระบวนการตรวจสำนวนหรือคัดถ่ายสำเนาเอกสารในสำนวนความได้โดยไม่ขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3. การจัดเก็บสำนวนคดี เนื่องจากสำนวนความในปัจจุบันเป็นการดำเนินการในรูปแบบเอกสารทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นคำฟ้อง คำให้การ บัญชีพยาน ใบแต่งตั้งทนายความ เอกสารท้ายฟ้อง รายงานการเดินหมาย บันทึกคำเบิกความพร้อมเอกสารอ้างอิงเพื่อให้ศาลหมายเอกสารรวมอยู่ในสำนวนความ เป็นต้น ซึ่งเอกสารทั้งหมดนั้นง่ายต่อการเสื่อมสภาพและถูกทำลาย ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาในด้านการหาสถานที่จัดเก็บและการดูแลรักษา ในระบบการบริหารจัดการ หากนำเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ในการจัดทำและการจัดเก็บเอกสารจึงช่วยให้การบริหารจัดการเอกสารเป็นไปได้อย่างง่าย ช่วยลดปริมาณการใช้กระดาษและพื้นที่ในการจัดเก็บเอกสาร และยังช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบค้น เคลื่อนย้ายสำนวนความ นอกจากนี้การจัดเก็บเอกสารในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ยังลดความเสี่ยงในความชำรุดหรือเสียหายได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามกระบวนการจัดเก็บเอกสารสำนวนความต่างๆ เมื่อเป็นการนำสำนวนคดีเข้าสู่ศาลในรูปของเอกสารกระดาษ หากจะจัดเก็บเอกสารดังกล่าวในรูปของไฟล์ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จึงมีข้อพิจารณาสำคัญคือ เมื่อเอกสารสำนวนอยู่ในรูปของเอกสารกระดาษย่อมมีความจำเป็นจะต้องจัดทำหรือแปลงเอกสารดังกล่าวให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ตามประกาศคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดทำหรือแปลงเอกสารและข้อความให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2553 และเมื่อเป็นการดำเนินงานโดยศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐก็ต้องพิจารณาประกอบมาตรา 35 พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้การทำธุรกรรมทาง

อิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานภาครัฐหรือโดยหน่วยงานภาครัฐจะทำได้เมื่อมีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องปฏิบัติก่อนจึงจะมีผล โดยชอบตามกฎหมาย

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก การตรวจสอบสำนวน และการจัดเก็บเอกสาร ในกระบวนการของศาลยุติธรรมแล้ว ผู้เขียนพบว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่พบมากในกระบวนการพิจารณาคดี คือ ความล่าช้าในการดำเนินคดี อันเนื่องมาจากแทบจะทุกกระบวนการในการดำเนินคดีนั้นล้วนแล้วแต่ดำเนินการและจัดเก็บในรูปแบบเอกสารกระดาษ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีแล้วยังมีผลกระทบในส่วนอื่นๆ ที่ตามมาด้วย เช่น การเดินทางมาศาลของคู่ความ ภาระในการจัดเก็บ ค้นหาเอกสาร และการดูแลบริหารระบบการจัดเก็บสำนวนคดี ซึ่งมีปริมาณมาก ผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่าหากสามารถนำเอากระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลน่าจะช่วยลดภาระของศาลและคู่ความได้ ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการพิจารณากฎหมายและแนวทางที่ควรดำเนินการเพิ่มเติมดังนี้

1. กรณีของการนำส่งสำเนาคำฟ้องและคำให้การในครั้งแรกที่คู่ความทุกฝ่ายจะเข้าสู่คดี น่าจะยังมีใช้กรณีที่จะนำเอาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาปรับใช้ได้เหมาะสม เนื่องจากการส่งหมายเรียกและคำคู่ความเป็นไปเพื่อให้บุคคลผู้ถูกฟ้องร้องได้รับทราบถึงการฟ้องร้อง หากจะกำหนดให้สามารถนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้อาจทำให้ยากต่อการตรวจสอบว่าบุคคลผู้ถูกฟ้องร้องจะได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องจริงหรือไม่ ดังนั้น กระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาประยุกต์ใช้นั้นจึงควรเป็นกระบวนการภายหลังจากที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแล้ว และได้แสดงความประสงค์ที่จะให้มีการนำส่งคำคู่ความหรือเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ส่วนการนำส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกภายหลังจากที่คู่ความหรือบุคคลภายนอกเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีและได้แสดงความประสงค์ที่จะให้มีการนำส่งคำคู่ความหรือเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ การนำส่งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ย่อมเปรียบได้กับกรณีที่เป็นการนำส่งโดยวิธีปกติ ซึ่งหากมีการนำส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ตามที่คู่ความหรือบุคคลภายนอกได้แสดงความจำนงไว้ย่อมถือว่าเอกสารนั้นได้ถูกส่งไปตั้งแต่วันที่เจ้าหน้าที่ศาลกดปุ่มส่งเอกสารแล้ว และเมื่อไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ฉบับนั้นได้วิ่งเข้าสู่ระบบข้อมูลซึ่งก็คือระบบ

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ฝ่ายผู้รับได้แจ้งไว้แก่ศาล เวลานั้นย่อมถือได้ว่าผู้รับได้รับเอกสารนั้นเรียบร้อยแล้วนั่นเอง

2. ในการตรวจสำนวนคดีซึ่งเป็นกรณีที่คู่ความขอตรวจหรือคัดถ่ายสำนวนซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้การคัดถ่ายสำนวนต้องมีการรับรองสำเนาเอกสารนั้น ควรจะนำข้อพิจารณาเรื่องลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามหลักเกณฑ์ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 มาพิจารณาประกอบ พร้อมไปกับการประกาศกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการตรวจสำนวนหรือคัดถ่ายสำนวนโดยกระบวนการวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์กับขั้นตอนกระบวนการตรวจสำนวนหรือคัดถ่ายสำเนาเอกสารในสำนวนความได้โดยไม่ขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3. เพื่อให้แนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์กับกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และหลักเกณฑ์ต่างๆ จึงต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์และกฎหมายลำดับรองกำหนดไว้ด้วยจึงจะถือว่ามิผลตามกฎหมาย จึงควรมีการจัดทำประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ของศาลยุติธรรมเพื่อรองรับการดำเนินการดังกล่าว ดังเช่นกรณีของการส่งคำคู่ความหรือเอกสารในคดีทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และระบบการแจ้งคำสั่งศาลทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์และข้อความผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งมีการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวอย่างชัดเจน ซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 (4) และ (5) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ในการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าว

ดังนั้น หากศาลยุติธรรมจะพัฒนาระบบการจัดเก็บเอกสารสำนวนความโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์เพื่อจัดเก็บเอกสารสำนวนความที่อยู่ในรูปแบบกระดาษให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์แล้ว เพื่อให้สามารถรองรับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพอาจมีการประกาศกำหนดระเบียบข้อบังคับดังเช่นกรณีการดำเนินการดังกล่าว ดังเช่นกรณีของการส่งคำคู่ความหรือเอกสารในคดีทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยประธานศาลฎีกาสามารถอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 (3) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ในการออกข้อบังคับประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการจัดเก็บและการแปลงเอกสารหรือสำนวนความในรูปแบบกระดาษให้เป็นเอกสารหรือสำนวนความในรูปแบบ

ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ ทั้งนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์ รายละเอียด หรือมาตรฐานดังกล่าวย่อมต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์และกฎหมายลำดับรองกำหนดไว้ หากสามารถดำเนินการในเรื่องการจัดเก็บเอกสารหรือสำนวนความในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อเนื่องไปยังเรื่องของการจัดส่งสำนวนความ และการตรวจสำนวนด้วย

จากที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก การตรวจสำนวน และการจัดเก็บเอกสารนั้น ผู้เขียนพบว่า การจะนำเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการต่างๆ ในกระบวนการพิจารณาคดีแม้จะช่วยอำนวยความสะดวกรวดเร็วและลดภาระค่าใช้จ่ายได้ หากแต่ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความที่มีอยู่ด้วยว่า กระบวนการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือไม่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปศาลยุติธรรมจำเป็นต้องเร่งพัฒนากระบวนการต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อรองรับรูปแบบการทำธุรกรรมในลักษณะใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเองด้วย ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีของศาลก็ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อการอำนวยความสะดวกแก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ